

Upplands Väsby kommun
vasbydirekt@upplandsvasby.se

2024-02-22

1 (10)

Dnr SI 2022:6164

Uppföljningsbeslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors arbete
för en inkluderande utbildning vid Runby skola i
Upplands Väsby kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete för en inkluderande utbildning vid Runby skola. Granskningen genomfördes under vårterminen år 2023.

Vid granskningen identifierade Skolinspektionen fem utvecklingsområden som angetts i beslut den 16 juni 2023, dnr SI-2022:6164.

Skolinspektionen har begärt att huvudmannen för Runby skola senast den 15 december 2023 ska redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån identifierade utvecklingsområden. Upplands Väsby kommun har inkommit med en sådan redovisning den 15 december 2023.

Beslut efter uppföljning:

Skolinspektionen bedömer vidtagna åtgärder på följande sätt:

Rektor skapar förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas .

- Rektorn behöver förankra en tydlig målsättning om en tillgänglig utbildning och med den som utgångspunkt leda ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning med fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Huvudmannen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att höja kvaliteten.

- Rektorn behöver, utifrån en behovsanalys, se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön, vilket innefattar kunskap om hur svårigheterna kan ta sig uttryck i lärmiljön för flickor och pojkar.

Huvudmannen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att höja kvaliteten.

Undervisningen präglas av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas.

- Lärare behöver, i samverkan med elevhälsan, utveckla undervisningen så att den blir pedagogiskt tillgänglig för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

Huvudmannen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att höja kvaliteten.

- Lärare behöver stärka arbetet med att skapa en socialt tillgänglig lärmiljö och se till att alla elever får möjlighet att lära i samspel med andra genom uppgifter och arbetsformer som är anpassade efter elevernas behov och som styrs av lärare.

Ytterligare kvalitetshöjande åtgärder behövs.

- Lärare behöver, i samråd med elevhälsan och rektorn, inleda ett aktivt arbete med att beakta fysiska tillgänglighetsaspekter vid planering och utformning av undervisningen utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Huvudmannen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att höja kvaliteten.

Skolinspektionens samlade bedömning är att ytterligare åtgärder behövs för att höja kvaliteten. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen tar ansvar för ett fortsatt utvecklingsarbete. Skolinspektionen avslutar därmed granskningen, men kommer att fortsätta följa verksamheten i sin samlade risk- och väsentlighetsanalys.

Bakgrund

Rektor skapar förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas.

Bedömningen var att ett utvecklingsområde behövde inledas inom följande:

- Rektorn behöver förankra en tydlig målsättning om en tillgänglig utbildning och med den som utgångspunkt leda ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning med fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Av huvudmannens redovisning framgår bland annat att en målsättning om att tillhandahålla en tillgänglig utbildning för alla elever, med särskild inriktning på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), har formulerats och förankrats hos all personal. Rektorn har tillsammans med elevhälsan även hållit i en workshop för lärare och övrig personal kring arbetsmetodik och samverkan inom och med elevhälsan för att förankra hur elevhälsan verkar och hur samarbete mellan elevhälsan och övrig personal bör ske. Vidare fokuserar skolenhetens arbete med så kallade deklARATIONER som varje lärare upprättar även tillgänglighetsaspekter. I deklARATIONERNA beskriver lärarna sin undervisning och hur den kan anpassas till enskilda elevers specifika behov och förutsättningar. Anpassningarna och åtgärderna följs upp systematiskt och utvärderas tre

gångar under läsåret. Härtill framgår av redovisningen att bland annat elevdokumentation, extra anpassningar och åtgärdsprogram samlas i skolenhetens digitala plattform vilket möjliggör att all personal som arbetar kring en elev kan ta del av informationen så att de kan möta elevens individuella behov. Vidare har samarbete med bland annat specialpedagog från utbildningskontoret utökats för stöd och vägledning avseende tillgänglighetsaspekter.

Verksamhetens kvalitet har utvecklats då hinder i utbildningen har minskat påtagligt för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Eleverna upplever att undervisningen har förbättrats, främst genom att en tydlig och enhetlig lektionsstruktur har införts. Ökade kunskaper hos hela skolpersonalen har spelat en betydande roll för att skapa en mer inkluderande och tillgänglig undervisningsmiljö. Resultaten från den årliga trygghetsenkäten indikerar en ökning av positiva utvärderingar i jämförelse med föregående läsår. Positiv återkoppling har getts från både elever och deras vårdnadshavare avseende förbättringar i tillgänglighet och stöd. De genomförda åtgärderna har visat sig vara gynnsamma inte bara för elever med särskilda behov utan för hela elevgruppen på skolan och har bidragit till en mer inkluderande och gynnsam lärandemiljö för samtliga elever. En kontinuerlig utvärdering och anpassning av åtgärderna är planerad och kommer att utgöra en central del i arbetet med att skapa en inkluderande och stödjande lärandemiljö för alla elever.

- Rektorn behöver, utifrån en behovsanalys, se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön, vilket innefattar kunskap om hur svårigheterna kan ta sig uttryck i lärmiljön för flickor och pojkar.

Av huvudmannens redovisning framgår bland annat att flera interna utbildningar har genomförts för lärare och övrig personal under hösten 2023 för att öka medvetenheten om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och hur dessa kan inverka på inlärning. Insatserna har innefattat diskussioner om hur neuropsykiatriska svårigheter kan komma till uttryck på varierade sätt hos flickor och pojkar. Både före och efter Skolinspektionens besök har skolans psykolog även genomfört föreläsningar om språkstörning. I samband med olika personalmöten har pedagogiska konsekvenser av neuropsykiatriska svårigheter diskuterats. Skolenheten har även sökt stöd från den centrala elevhälsan och enheten för stöd och utveckling på utbildningskontoret.

Verksamhetens kvalitet har utvecklats då personalen genom insatserna har förstärkt sina kunskaper om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och hur dessa kan påverka flickor och pojkar på olika sätt i skolmiljön. Skolenheten strävar efter att för-

bättra samarbete och kommunikation inom personalen och på så sätt skapa en effektiv stödstruktur som möter de individuella behoven hos elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Ytterligare åtgärder som planeras är bland annat att speciallärarna kommer att leda en fortbildning vid fyra pedagogiska konferenser för all personal på högstadiet under våren 2024. En heldag avsätts i januari 2024 för fortsatt kompetensutveckling kring neuropsykiatriska funktionsnedsättningar vid vilken arbetslaget tillsammans med elevhälsan också kommer att utvärdera höstens insatser. Även externa aktörer kommer att vid behov bjudas in för vidareutbildning. Både speciallärare och rektor kommer att fortsätta observera lektioner som är en del i strategin för att följa upp och utvärdera utvecklingsinsatser i samarbete med lärarna.

Undervisningen präglas av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas.

Bedömningen var att ett utvecklingsområde behövde inledas inom följande:

- Lärare behöver, i samverkan med elevhälsan, utveckla undervisningen så att den blir pedagogiskt tillgänglig för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

Av huvudmannens redovisning framgår bland annat att ett arbete för att strukturera om rutiner och prioriteringar för elevhälsan har genomförts. Speciallärare har även haft föreläsning om lektionsstruktur, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och olika diagnoser kopplade till dessa. Lärare har fått diskutera i ämnesgrupper och reflektera över vad lektionsstruktur innebär utifrån fokus på anpassningar för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, exempelvis att tid, återblick, mål/syfte, Innehåll/arbetsmetod, avslut/sammanfattning och framåtblick ska framgå vid lektionerna. Målet med den nya och gemensamma lektionsstrukturen som har tagits fram är att skapa förutsägbarhet och trygghet för eleverna och att de känner igen sig oavsett lärare och ämne. Lektionsstrukturen har implementerats och syftar bland annat till att möjliggöra anpassningar på gruppnivå, exempelvis genom korta genomgångar, inläsningstjänster, bildstöd samt tydliga och korta instruktioner både muntligt och skriftligt. Härtill har elevhälsan under en studiedag organiserat ett "öppet hus" då alla lärare fick möjlighet att diskutera elever som behöver extra stöd och strategier för att undanröja hinder i undervisningen. Vidare har elevhälsoteamet tillsammans med lärare systematiserat kartläggningar av elever som uppvisar neuropsykiatriska svårigheter. Regelbundna diskussioner sker kring vilket stöd och vilka strategier de berörda eleverna behöver. Stödet och strategierna dokumenteras i skolenhetens digitala plattform. I sam-

band med veckovisa möten tillsammans med skolledning, elevhälsa och lärare diskuteras och informeras lärarna om de individuella behov som elever med neuropsykiatriska svårigheter har så att samtliga lärare är väl informerade. Skolenheten genomför regelbundna utvärderingar för att mäta effekten av åtgärder och anpassningar.

Verksamhetens kvalitet har utvecklats genom insatserna och lärarnas medvetenhet om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har ökat. Lärarna använder olika strategier för att anpassa undervisningen vilket har skapat en positiv inverkan på undervisningsmiljön. Lärarna har numera en fördjupad insikt i konkreta metoder och hur deras eget förhållningssätt påverkar och främjar delaktighet. Lärarna arbetar numera även med ett gemensamt fokus på delaktighet utifrån en tydligt definierad innebörd av begreppet tillgänglighet. Samverkan mellan elevhälsa och lärare sker regelbundet för att tillsammans planera och utvärdera insatser för ökad tillgänglighet. De utökade lektionsobservationer som rektorn och speciallärare har genomfört kommer att fortsätta för att stödja lärarna och utgöra underlag för diskussioner för ökad tillgänglighet.

- Lärare behöver stärka arbetet med att skapa en socialt tillgänglig lärmiljö och se till att alla elever får möjlighet att lära i samspel med andra genom uppgifter och arbetsformer som är anpassade efter elevernas behov och som styrs av lärare.

Av huvudmannens redovisning framgår bland annat att metoder, såsom användning av visuella hjälpmedel, tydliga instruktioner och grupparbeten med tydlig styrning har använts. Dessa underlättar förståelsen och främjar samarbete och skapar en strukturerad lektionsmiljö och bidrar till elevernas möjlighet till engagemang i undervisningen. Eleverna har fasta platser i klassrummen utifrån sina individuella behov. Vidare samverkar skolenheten med fritidsgården där det finns möjlighet att vara under vissa raster med organiserade rastaktiviteter. Även skolbiblioteket finns för elever som kan behöva gå undan på raster. Vuxna närvarar i den stora kapphallen under raster och bidrar till att skapa trygghet och relationer till eleverna. Antalet vuxna som är närvarande utomhus vid raster och organiserar rastverksamhet kommer att utökas. Skolenheten planerar kontinuerlig utbildning och professionell utveckling för lärare och övrig personal bland annat genom att hålla dem väl informerade om de senaste forskningsrönen och bästa praxis inom neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Skolinspektionen konstaterar att det av huvudmannens redovisning visserligen framgår hur social tillgänglighet kan främjas i samband med främst raster. Emellertid innehåller redovisningen få åtgärder för att se till att alla elever får möjlighet att lära i samspel med andra i själva undervisningen så att den blir socialt tillgänglig för elever med neuropsykiatriska svårigheter.

- Lärare behöver, i samråd med elevhälsan och rektorn, inleda ett aktivt arbete med att beakta fysiska tillgänglighetsaspekter vid planering och utformning av undervisningen utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Av huvudmannens redovisning framgår bland annat att skolenheten har infört en tydlig struktur för alla klassrumstavlor och har beslutat att avlägsna en stor mängd elevarbeten från väggarna. I samband med en studiedag har lärarna granskat klassrummen och genomfört förändringar i den fysiska miljön. Lärarna har aktivt deltagit i kartläggningen av klassrumsarrangemang för att möta individuella behov och placeringen av eleverna har anpassats för att skapa en mer gynnsam inlärningsmiljö. Härtill tillhåller skolenheten hörselkåpor för vissa elever, särskilt under träslöjdslektioner där ljudmiljön kan vara högre. Vidare har mattiderna förändrats för några klasser för att undvika överbelastning av ljud under måltiderna.

Verksamhetens kvalitet har utvecklats och åtgärderna har visat positiva effekter för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Genom att minimera distraktioner och överflödiga stimuli har elevernas koncentration förbättrats. Justeringarna av mattiderna har också bidragit till en mer anpassad och stödjande miljö för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Skolenheten planerar även att göra utomhusområdena mer framkomliga, exempelvis genom att skapa tydliga gångvägar och markeringar för att säkerställa att utemiljön är lätt att orientera sig i.

På Skolinspektionens vägnar

2024-02

2024-02-22

X Lena Knutsson

Beslutsfattare

Signerat av: Lena Knutsson

X Kristina Svensson

Föredragande

Signerat av: Kristina Svensson

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolinspektionens arbete för en inkluderande utbildning - fokus på tillgänglighet i lärmiljön kopplat till neuropsykiatriska svårigheter \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se/arbete-for-en-inkluderande-utbildning-fokus-pa-tillganglighet-i-larmiljon-kopplat-till-neuropsykiatriska-svarigheter)

Bilaga 2: Författningsstöd

Utbildningen inom skolväsendet syftar enligt **skollagen** (2010:800) till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (1 kap. 4 § skollagen).

Enligt **förarbetena** bör Sveriges internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna vara vägledande för och genomsyra hela skolväsendet (prop. 2009/10:165 s 221). Sådana förpliktelser finns bl.a. i **Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter** (barnkonventionen), som gjorts till svensk lag genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till utbildning (artikel 28). Rättigheterna enligt barnkonventionen ska tillförsäkras varje barn, utan åtskillnad av något slag och oavsett exempelvis barnets kön eller funktionsnedsättning (artikel 2).

Sverige har även ratificerat **Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning** (SÖ 2008:26). Enligt konventionen ska konventionsstaterna säkerställa bl.a. att personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet. Skälig anpassning ska erbjudas utifrån personliga behov och personer med funktionsnedsättning ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet. Ändamålsenliga individanpassade stödåtgärder ska erbjudas i miljöer som erbjuder största möjliga kunskapsrelaterade och sociala utveckling som är förenlig med målet fullständig inkludering (artikel 24). I **den allmänna kommentaren** till artikel 24 anges bl.a. att inkluderande utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet för alla elever. Inkluderande utbildning är resultatet av en pågående process där aktörerna åtagit sig att arbeta proaktivt med att undanröja hinder som motverkar rätten till utbildning. Inkluderande utbildning förutsätter vidare förändringar i kultur, politik och praktik som tillgodoser möjligheten för ordinarie skolor att på ett effektivt sätt inkludera alla studerande (Allmän kommentar nr 4 om rätten till inkluderande utbildning, punkt 10).

Bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett bland annat funktionsnedsättning finns i **diskrimineringslagen** (1 kap. 8 § andra stycket skollagen). Med diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) avses, utöver bl.a. direkt och indirekt diskriminering, även bristande tillgänglighet – det vill säga att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att skäliga åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning (1 kap. 4 § diskrimineringslagen). Den som

bedriver utbildning ska också bedriva ett förebyggande och främjande arbete och verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett exempelvis kön eller funktionsnedsättning (3 kap. 1-3 och 16-17 §§ diskrimineringslagen).

Tillgänglighet i lärmiljö och undervisning

Utbildningen i grundskolan syftar till att ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning. Utbildningen ska vidare främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet (10 kap. 2 § skollagen). I bestämmelsens **förorbeten** konstateras bl.a. att elever är olika och har olika behov men alla har rätt till en likvärdig grundskoleutbildning. Skolgången ska därför anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Anpassningen får dock inte göras på ett sådant sätt att den kan leda till att elevernas möjligheter att knyta allsidiga kontakter inskränks. Inte heller får elevernas grundläggande rätt att tillhöra en fast grupp, en social gemenskap, inskränkas annat än om mycket starka skäl motiverar detta (prop. 2009/10:165 s 367).

Enligt **skollagen** ska rektorn leda och samordna det pedagogiska arbetet vid skolenheten, verka för att utbildningen utvecklas och ansvara för att fördela resurser efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov (2 kap. 9-10 §§ skollagen). Rektorn ansvarar också för att ett kvalitetsarbete bedrivs vid skolenheten samt att detta genomförs under medverkan av personal och elever (4 kap. 4 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen och undervisningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv, att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen samt att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Av **skollagen** följer att de elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § skollagen). Med funktionsnedsättning avses, enligt **förorbeten**, inte bara fysiska funktionshinder som syn- och hörselnedsättningar, utan också exempelvis nedsättningar inom ramen för autismspektrat, ADHD och dyslexi. Den som har en funktionsnedsättning som medför svårigheter att nå kunskapskraven ska inte bara ges tillräckligt stöd för att nå den lägsta godtagbara kunskapsnivån (prop. 2013/14:148 s. 55).

En elev i grundskolan ska enligt **skollagen** ges extra anpassningar om det befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Särskilt stöd i grundskolan ska ges elever på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås (3 kap. 5 och 7-10 §§ skollagen). Enligt **skolförordningen** ska eleverna genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna ska uppfylla de kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier som minst ska uppfyllas och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen (5 kap. 2 § skolförordningen).

I **läroplanen** förtydligas att en likvärdig utbildning inte innebär att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov och skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla (Lgr 22, 1 En likvärdig utbildning). Alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd samt samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Läraren ska bl.a. ta hänsyn till varje enskild individs behov och förutsättningar samt handleda och ge extra anpassningar eller särskilt stöd till elever som har svårigheter.

Enligt **skollagen** ska det finnas elevhälsa, som omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och som främst verkar förebyggande och hälsofrämjande samt stödjer elevernas utveckling mot utbildningens mål (2 kap. 25 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar bl.a. för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Enligt **skollagen** ska det för utbildningen finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas (2 kap. 35 § skollagen). Alla elever ska vidare tillförsäkras en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero (5 kap. 3 § skollagen).